

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาที่อาศัยปัจจัยหลายด้านทั้งนี้เพื่อทำให้ การศึกษาทั้งระบบมีความก้าวหน้า หากมีปัจจัยโดยบกพร่องย่อมกระทบกระเทือนถึงคุณภาพของ การศึกษาได้ เมื่อบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการ ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การปรับปรุงหลักสูตรให้ทันการกับเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมเป็น สิ่งจำเป็น ดังจะเห็นได้จากการปรับปรุงหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ปรับปรุง 2533 ของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีจุดหมายว่าเป็นการศึกษาพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้ สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคม ตามบทบาทและหน้าที่ของตนใน สถานะพลเมืองดีตามระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข โดยให้ ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต ทนต่อการเปลี่ยนแปลง มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้ง ร่างกายและจิตใจ ทำงานเป็น และครองชีวิตอย่างสงบสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534)

หลักสูตรจะสร้างขึ้นอย่างดีเลิศและเหมาะสมเพียงใดก็ตาม แต่ถ้าไม่มีระบบการ ส่งเสริมและสนับสนุนการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพก็ยากที่การใช้หลักสูตรจะบรรลุ เป้าหมาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534) ผู้ที่เกี่ยวข้องในการนำหลักสูตรไปใช้ให้สัมฤทธิ์ ผลที่สำคัญคือ "ครู" เพราะครูจะนำนโยบายและหลักสูตรไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของ นักเรียนและท้องถิ่น (จิตรกร ตั้งเกษมสุข, 2526) และเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้การเรียน การสอนบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยจะเป็นผู้วางแผนและควบคุมการจัดกิจกรรม คัดค้นหา เทคนิคและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทำให้นักเรียนสนใจและกระตือรือร้นในการ เข้าร่วมกิจกรรม (พัฒนา จันทนา, 2526) ดังนั้นพฤติกรรมของครูในชั้นเรียนจึงเป็น องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการเรียนการสอนและส่งผลถึงคุณภาพการศึกษาโดยตรง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534) ครูที่สามารถพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนให้น่าสนใจ จึงเป็น ครูที่จะประสบความสำเร็จในการนำหลักสูตรไปใช้ โดยเฉพาะครูประถมศึกษา ซึ่งเป็นผู้มีบทบาท สำคัญในการนำหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง 2533 ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

และสอดคล้องกับสภาพปัญหาของนักเรียน ดังนั้นครูจึงต้องมีสมรรถภาพด้านความรู้ ด้านเทคนิค วิธีและมีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการเป็นครูที่ดีด้วย (กรมการฝึกหัดครู, 2530) ครูที่ดีจะต้องมี เจตคติที่ดีต่อวิชาชีพไทย มีความเมตตากรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล มีความอดทน สนใจกว้างขวาง มีลักษณะท่าทางดี มีความยุติธรรม มีอารมณ์ขัน และมีวิธีสอนที่แปลกใหม่เสมอ (Witty, 1947) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเนลลิว บริกเกิต และคณะ (2520) ที่ว่า ครูที่ดีจะต้องมีความรู้ สอนดี มีสุขภาพดี มีประพฤติดี และมีน้ำใจเป็นวิชาชีพไทย นอกจากนี้ ครูในอนาคตจะต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงบทบาทของตนตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลง ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และวัฒนธรรมไปพร้อม ๆ กัน และที่สำคัญครูจะต้อง เป็นผู้ที่ทำการศึกษาอยู่ตลอดชีวิต (วิทยาลัยครูนครราชสีมา, 2529) ครูจึงต้องพัฒนาตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอยู่เสมอ ซึ่งสามารถกระทำได้โดยการฝึกฝนปรับปรุงตนเองให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น อันได้แก่การปรับปรุงตนเองในด้านการแต่งกาย การวางตัว การแสดงออกทางอารมณ์ การสร้างมนุษยสัมพันธ์ การค้นคว้าหาความรู้ทั่วไปซึ่งจะทำให้เป็น ผู้รู้กว้าง ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ และความรู้ที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ รวมทั้งยกวิทยฐานะ ของตนเองให้สูงขึ้นด้วย เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำรงตนอยู่ ในสังคมที่ครูเป็นสมาชิกได้อย่างมีความสุข (ประติพันธ์ อปรมัย, 2526)

เนื่องจากครูประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีมากเกือบสี่แสนคนซึ่งปฏิบัติงานอยู่ทุกตำบล และเกือบทุกหมู่บ้านทั่วประเทศไทย สภาพท้องที่ ในการปฏิบัติงานมีความแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิศาสตร์ มีทั้งท้องที่ที่เจริญและท้องที่ที่ ทุรกันดาร การพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครูจำนวนมาก โดยมุ่งหวังให้มีประสิทธิภาพ เท่าเทียมกันนั้นย่อมเป็นไปได้ยาก ต้องใช้งบประมาณค่อนข้างสูง และใช้ระยะเวลาพอสมควร โดยเฉพาะการพัฒนาครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในท้องที่ทุรกันดารประสบปัญหาและอุปสรรคมากมาย ดังจะเห็นได้จากการรายงานการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) ที่ว่า สาเหตุที่ทำให้การจัดการศึกษาไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรเนื่องมาจาก การขาดแคลนงบประมาณ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินการจัดการศึกษา และครู ท้องถิ่นที่ห่างไกลและทุรกันดาร ขาดโอกาสในการเพิ่มพูนประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ที่ทัดเทียมกับครูระดับเดียวกัน ซึ่งอยู่ในท้องที่ที่เจริญกว่า จึงทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการ ปฏิบัติงาน

จะเห็นได้ว่าครูประถมศึกษาในโรงเรียนกันดารประสบปัญหาด้านการพัฒนาประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุความยากลำบากในการติดต่อสื่อสารกับ
หน่วยงานทางราชการ ขาดแคลนเครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่ช่วยให้ครูได้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ
เพราะ

1. มีทางคมนาคมไม่สะดวก แยกพิจารณาดังต่อไปนี้

1.1 กรณีโรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ราบ จะต้องเดินทางด้วยลักษณะเป็นถนน
ธรรมดา หรือถนนลูกรังไม่น้อยกว่า 20 กิโลเมตร หรือต้องเดินทางด้วยถนนลูกรังรวมทั้ง
ถนนธรรมดาไม่น้อยกว่า 15 กิโลเมตร และการเดินทางทั้งสามลักษณะ ถ้ามีรถรับจ้างจะต้อง
วิ่งผ่านวันละไม่เกิน 2 เที่ยว หรือในฤดูฝนจะวิ่งไม่ได้เลย

1.2 กรณีโรงเรียนตั้งอยู่บนภูเขา จะต้องเดินทางด้วยลักษณะเป็นถนนธรรมดา
ไม่น้อยกว่า 3 กิโลเมตร หรือเดินทางด้วยถนนลูกรังไม่น้อยกว่า 10 กิโลเมตร หรือต้องเดิน
ทางด้วยถนนลูกรังรวมทั้งถนนธรรมดาไม่น้อยกว่า 8 กิโลเมตร หรือต้องเดินเท้าไม่น้อยกว่า
1 กิโลเมตร หรือถ้ามีรถรับจ้างจะต้องวิ่งผ่านวันละไม่เกิน 2 เที่ยว

1.3 กรณีโรงเรียนตั้งอยู่บนเกาะ ถ้าตั้งอยู่บนเกาะที่ตั้งอำเภอให้ใช้เกณฑ์
พิจารณาเช่นเดียวกับโรงเรียนที่ตั้งอยู่บนภูเขา แต่ถ้าโรงเรียนไม่ได้ตั้งอยู่บนเกาะแต่ห่างจาก
เกาะที่ตั้งอำเภอไม่น้อยกว่า 5 กิโลเมตร ถ้ามีเรือรับจ้างจะต้องวิ่งไม่เกินวันละ 1 เที่ยว
และในฤดูมรสุมจะใช้เรือไม่ได้เลย

2. ไม่มีรถยนต์ หรือรถยนต์โดยสารไปมาตลอดปี หมายถึงในฤดูฝนหรือฤดูมรสุม
การคมนาคมถูกตัดขาดไม่น้อยกว่า 30 วัน โดยเฉลี่ยทำให้รถยนต์หรือรถยนต์โดยสาร
ไม่สามารถใช้ได้ตลอดปี

3. มีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม หมายถึงมีไข้มาลาเรียชุกชุม และมีการพ่น ดี. ดี. ที.
ปีละครั้งในหมู่บ้านที่โรงเรียนตั้งอยู่

4. โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัย ได้แก่ เขตที่มีการสู้รบของสงครามชาย
แดนกำลังจากภายนอกประเทศ หรือเขตที่มีการปะทะกันของชนกลุ่มน้อย จคม. , ขจก.
หรือ การค้ายาเสพติดแบบต่อเนื่อง (กระทรวงการคลัง, 2532 และสำนักงานคณะกรรมการ
การข้าราชการพลเรือน, 2526)

ในปี พ.ศ. 2532 มีโรงเรียนในท้องที่ทุรกันดารทั่วประเทศทั้งสิ้น 3,516 โรงเรียน ใน
55 จังหวัด (ไทยรัฐ, 16 มิถุนายน 2532) และมีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ที่เป็นโรงเรียนในท้องที่ทุรกันดารทั้งสิ้น 80 โรงเรียน ใน 9 อำเภอ

(สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์, 3 สิงหาคม 2532) จากการสำรวจสภาพพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์โดยผู้วิจัยเองพบว่า สภาพพื้นที่ที่ตั้งของโรงเรียนที่ได้รับอนุมัติเป็นโรงเรียนกันตารแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะคือ

1. เป็นโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีการคมนาคมไม่สะดวก รถโดยสารไม่สามารถวิ่งไปมาได้ตลอดปี เนื่องจากทางคมนาคมเป็นถนนลูกรังที่เสื่อมสภาพ และบางพื้นที่เป็นทางเกวียนรถโดยสารมีวันละ 1 เที่ยว ในฤดูฝนถนนตัดขาดทำให้การติดต่อสื่อสาร หรือการส่งเอกสารต่าง ๆ ค่อนข้างล่าช้า ได้แก่เขตอำเภอเมืองบางพื้นที่ อำเภอประโคนชัย อำเภอกระสัง อำเภอสตึก อำเภอนางรอง อำเภอหนองหงส์ และอำเภอลำปลายมาศ
2. เป็นโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยและมีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม เป็นโรงเรียนที่อยู่ใกล้ชายแดน - กัมพูชา สภาพพื้นที่ทั่วไปเป็นป่าแดงสลับกับป่าโปร่ง เป็นภูเขาเตี้ย ๆ การคมนาคมค่อนข้างสะดวก ได้แก่เขตอำเภอละหานทราย และอำเภอบ้านกรวด

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ได้ศึกษาปัญหาและสถานการณ์จัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัด เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาการประถมศึกษาของจังหวัด พบว่า ปัญหาในการจัดการศึกษาส่วนใหญ่คือ ปัญหาด้านตัวครู โดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพด้านการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากสาเหตุการขาดแคลนเอกสารในการค้นคว้า ขาดโอกาสในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของตนเอง และเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในการปฏิบัติงาน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์, 2532) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2525) ที่ว่า ครูในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ขาดแคลนหนังสือค้นคว้าในการสอน ขาดแคลนเอกสารที่เป็นประโยชน์ต่อครู ขาดโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้สำหรับการเรียนการสอน และขาดแคลนคู่มือประกอบการเรียนการสอน

แม้ว่าทางหน่วยเหนือจะช่วยเหลือด้านสวัสดิการต่าง ๆ มากกว่าครูสังกัดเดียวกัน แต่อยู่นอกพื้นที่กันตารแล้วก็ตาม ด้วยความยากลำบากในการปฏิบัติงานทำให้ครูขอย้ายออกเป็นจำนวนมากในแต่ละปี แสดงว่าก่อสร้างขวัญและกำลังใจโดยการเพิ่มสวัสดิการเพียงด้านเดียวไม่สามารถชักจูงให้ครูปฏิบัติงานด้วยความมั่นใจได้ทั้งหมด (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์, 2533) นอกจากนี้ ปัญหาด้านอัตรากำลังใจทั้งสองเขตมีปัญหาด้านการย้ายปัญหาด้านครูไม่ครบชั้น ครูขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และปัญหาความต้อยโอกาสในการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของตนเอง ดังงานวิจัยของทบวงมหาวิทยาลัย (2528) ที่ว่าครูประถมศึกษา

ในปัจจุบันมีวุฒิสูงพอสมควรแต่ประสิทธิภาพการสอนยังไม่ดี ยังไม่สามารถปรับหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของตนได้ นอกจากนี้ยังพบว่าครูต้องทำหน้าที่อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากงานสอนซึ่งทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนครูในโรงเรียนขนาดเล็กอีกด้วย

สงบ พงษ์อารยะ และคณะ (2529) ได้ศึกษาปัญหาของครูประถมศึกษาในจังหวัดบุรีรัมย์พบว่า ครูมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรปานกลาง ขาดแคลนสื่อสารการสอนต้องการความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์การสอน หนังสือแบบเรียนสำหรับเด็ก ต้องการอบรมเกี่ยวกับวิธีสอน กลุ่มทักษะและกลุ่มการงานพื้นฐานอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รุ่งฤดี วิเศษนคร (2534) ที่ว่า ครูประถมศึกษาในโรงเรียนหมู่บ้านป้องกันตนเองตามชายแดนไทย-กัมพูชา ประสบปัญหาด้านการขาดแคลนในเนื้อหาหลักสูตรเสริมลักษณะนิสัยไม่สามารถสร้างเครื่องมือวัดจุดประสงค์ได้ ขาดงบประมาณสนับสนุนในการผลิตสื่อ และขาดขวัญกำลังใจอันเนื่องมาจากการสู้รบตามแนวชายแดน

จะเห็นได้ว่าครูประถมศึกษาในโรงเรียนกั้นตาร สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ประสบปัญหาในการปฏิบัติงานค่อนข้างสูง อันเนื่องมาจากสภาพความกั้นตารของท้องที่และมีความเสี่ยงต่อการปฏิบัติงาน แม้ว่าครูจะประสบปัญหาและอุปสรรคมากเพียงใดก็ตามหากจรรยาบรรณ และมุ่งมั่นเพื่อพัฒนาอาชีพที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ย่อมทำให้ครูต้องพัฒนาตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งที่แสวงหาความรู้ด้วยตนเองและการพัฒนาโดยหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครู แต่การพัฒนาดังกล่าวมักจะประสบปัญหาและอุปสรรคมากมาย ดังจะเห็นได้จากงานวิจัยของสุมน อมรวิวัฒน์ (2527) และคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2530) ที่ว่าการพัฒนาประสิทธิภาพการสอนของครูประถมศึกษายังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะรูปแบบในการอบรมบางอย่างไม่เอื้ออำนวยต่อครูที่อยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร นอกจากนี้ยังพบว่างบประมาณและระยะเวลาในการอบรมไม่เหมาะสม ขาดแคลนสื่อที่ดี ขาดวิทยากรที่มีความสามารถ เนื้อหาไม่เหมาะสมกับเวลาและไม่ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม มีปัญหาด้านการขาดประสิทธิภาพในการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และขาดการประเมินหลังจาฝึกอบรมไปแล้ว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัลลภา สินธุนาว่า (2521) ที่ว่า การฝึกอบรมมีปัญหามากที่สุดคือการขาดกำลังคน การขาดแคลนผู้มีความรู้ความสามารถด้านการบริหารงานฝึกอบรมโดยตรง และการขาดแคลนงบประมาณ

ปรีชา คัมภีรปรกรณ์ (2526) ได้สรุปปัญหาในการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน
ประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1. งบประมาณไม่พอ เนื่องจากมีจำนวนมากการพัฒนาจะต้องใช้งบประมาณมหาศาล
ทั้งเงินและวิทยากร ซึ่งทำให้เกินความสามารถที่จะทำได้การพัฒนาจึงต้องพิจารณาถึงความเป็น
และความเร่งด่วนของปัญหา
2. ภารกิจที่รับผิดชอบมีมาก เพราะจำนวนครูในแต่ละโรงเรียนมีน้อยแต่งาน
รับผิดชอบมีมาก ถ้าหากขาดใครสักคนจะต้องโยนภาระให้เพื่อนครูที่อยู่ ทำให้ปฏิบัติงานไม่ได้
เต็มที่
3. การขาดความสนใจของผู้ปฏิบัติงาน มีบางส่วนที่พอใจในงานปฏิบัติและไม่เห็น
ความสำคัญหรือความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนา
4. โรงเรียนในที่ห่างไกล เนื่องจากขาดแคลนบุคลากรที่จะปฏิบัติงานแทน หาก
ต้องเข้ารับอบรมระยะยาว ขาดแคลนวิทยากรในกรณีที่จะจัดอบรมในระดับโรงเรียนหรือ
กลุ่มโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
(2527) ที่ว่าระบบงานบริหารงานบุคคลในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวยให้ครูในชนบทหรือท้องถิ่น
ทุรกันดารได้รับความก้าวหน้า และได้รับบริการด้านสวัสดิการและสวัสดิภาพเท่าที่ควร และไม่มี
การประเมินผลกระทบของการอบรมครูและผู้บริหารที่มีต่อคุณภาพของเด็ก

นอกจากนี้ ปัญหาด้านเศรษฐกิจของครูก็มีส่วนทำให้ครูไม่สามารถเข้ารับการอบรม
เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้ กอปรกับความกั้นตารในการเดินทาง และความขาดแคลน
ในหลาย ๆ ด้านทำให้การนิเทศทำได้ไม่ทั่วถึง แม้ว่าจะมีศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนคอยสนับสนุน
ด้านวิชาการและสื่อต่าง ๆ แล้วก็ตาม เนื่องจากศูนย์วิชาการเองประสบปัญหาด้านการให้บริการ
การขาดแคลนบุคลากร การผลิตสื่อต้นแบบทำได้ไม่เต็มที่ การสาธิตและการนิเทศการสอนทำได้
ไม่ทั่วถึงสำหรับโรงเรียนที่อยู่ไกลสำนักงานกลุ่ม สื่อบางชนิดไม่สะดวกใช้สำหรับโรงเรียนที่ไม่มี
ไฟฟ้า และครูส่วนใหญ่ไม่เข้ามารับบริการของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนมากตามที่คาดหวัง
(สำนักงานการศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์, 2532) ปัญหาดังกล่าวมีผลกระทบถึงคุณภาพของ
การจัดการประถมศึกษาของจังหวัด ดังจะเห็นได้จากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเฉลี่ย
ทุกกลุ่มประสบการณ์ (ยกเว้นกลุ่มประสบการณ์พิเศษ) ได้เพียงร้อยละ 40.86 อัตราการซ้ำชั้น
ของนักเรียนตั้งแต่ชั้น ป. 1 - ป. 6 ร้อยละ 4.97 และมีภาวะทุนโภชนาการ ร้อยละ 34.76
(เล่มเดียวกัน, 2532)

แม้ว่าครูในโรงเรียนก้นดาร์จะประสบความยากลำบากในการปฏิบัติงานมากเพียงใดก็ตาม ด้วยภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในอาชีพที่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประชากรครูจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รอบรู้และรอบรอบในสาขาวิชาที่ตนเองสอน โดยเฉพาะสมรรถภาพด้านการสอนซึ่งถือเป็นหัวใจของงานครูจะต้องพัฒนาให้ทันสมัยอยู่เสมอ (ประดิษฐ์ อูปรมัย, 2526) เพื่อรักษาไว้ซึ่งมาตรฐานในการประกอบอาชีพครูตามเกณฑ์ของคุรุสภาที่ว่า "ครูที่มีมาตรฐานในการประกอบอาชีพจะต้อง รอบรู้ สอนดี มีคุณธรรมตามจรรยาบรรณ และมุ่งมั่นพัฒนา" (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2532) และการพัฒนาจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอเพื่อให้ครูสามารถนำความรู้ไปใช้ในการปรับปรุงการสอนของตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ (Brown, 1982)

อนุศักดิ์ เกตสิริ (2526) กล่าวว่า ครูที่เอื้อต่อการพัฒนาชนบทจะต้องมีความรู้ มีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ มีความซื่อตรงต่อหน้าที่ มีความอดทน มีความมั่นใจในตนเอง รู้จักบำรุงรักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง และยอมรับวิชาการใหม่ ๆ ซึ่งสอดคล้องกับสก๊อต (Scotte, 1984) ที่ว่า ครูที่จะสอนในพื้นที่ก้นดาร์จะต้องเป็นผู้ที่ถูกฝึกฝนและได้รับการพัฒนาตนเองเป็นอย่างมาก จึงจะปฏิบัติงานในพื้นที่ก้นดาร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ครูที่จะไปสอนในท้องที่ก้นดาร์จะต้องถูกฝึกถูกสอนมาโดยเฉพาะ เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนในสภาวะที่ไม่เอื้ออำนวยได้ และครูจะต้องมีโอกาสเข้ารับการอบรมให้มีความสามารถในการสอนเด็กประถมศึกษาในสภาวะที่ยากลำบากได้ (มังกร ทองสุคติ, 2530)

ดังนั้นการพัฒนาสมรรถภาพด้านการสอนของครูประถมศึกษาในโรงเรียนก้นดาร์ จะต้องกระทำด้วยความระมัดระวัง โดยคำนึงถึงความต้องการและสภาพปัญหาของครูให้มากที่สุด เพื่อจัดปัญหาด้านเวลา การเดินทางเข้ามารับการฝึกอบรม และปัญหาด้านการขาดแคลนครู เมื่อมีครูลาศึกษาต่อหรือเข้ารับการอบรมระยะยาว วิธีพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครู โดยการสนับสนุนให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากเอกสารที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการในการพัฒนาของครูย่อมเป็นการพัฒนาที่น่าจะกระทำได้ในสภาวะที่ครูประสบปัญหาดังกล่าว

ทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีความแตกต่างระหว่างบุคคลสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมพัฒนาครูประถมศึกษาได้ โดยเปิดโอกาสให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากสื่อที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ หรืออาจเรียกได้อย่างหนึ่งว่า "ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง" ซึ่งเป็นสื่อที่จัดสภาพการณ์ที่ส่งเสริมให้ครูได้เรียนรู้ในลักษณะต่อไปนี้คือ

1. ใ้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การสอนด้วยตนเอง
2. มีทางทราบว่าการทำงานหรือการตัดสินใจของตนถูกหรือผิดอย่างไร
3. มีการเสริมแรงทางบวกที่ทำให้ครูภาคภูมิใจที่ได้ทำถูกหรือคิดถูก ซึ่งจะช่วยให้กระทำพฤติกรรมนั้นซ้ำอีกในอนาคต
4. ให้ครูได้เรียนรู้ไปที่ละขั้นตอนตามความสามารถ และความสนใจของตนเอง (สันทัต และพิมพ์ใจ ภิบาลสุข, 2525)

การพัฒนาหรือการอบรมใด ๆ ก็ตามก่อนจะดำเนินการควรจะศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละชุมชนก่อน เพื่อเป็นตัวกำหนดวิธีการและรูปแบบในการพัฒนาและควรคำนึงเสมอว่าผู้จัดอบรมและผู้เข้ารับการอบรมมีความเท่าเทียมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2531) และการเลือกเทคนิคในการฝึกอบรมจำเป็นต้องยึดถือความต้องการ พื้นฐานความรู้และความสามารถของผู้เข้ารับการอบรม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528) เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งความพึงพอใจต่อการจัดอบรมเป็นสำคัญ (ทอง ทองเต็ม, 2523) ดังนั้นการพัฒนาประสิทธิภาพในการสอนของครูประถมศึกษาในโรงเรียนก้นดาร์ จึงต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากที่สุด โดยคำนึงถึงสภาพปัญหาและความต้องการของครูมากที่สุด เพื่อจัดรูปแบบการพัฒนาที่เหมาะสมสำหรับครูที่ปฏิบัติงานอยู่ในท้องถิ่นทุรกันดาร ขจัดปัญหาด้านการเดินทางเข้ามารับการฝึกอบรมในอำเภอ หรือจังหวัด ลดปัญหาการขาดแคลนครู ลดปัญหาด้านขาดแคลนงบประมาณในการจัดอบรม ผู้วิจัยจึงใคร่จะศึกษาความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านสมรรถภาพการสอนของครูประถมศึกษาในโรงเรียนก้นดาร์ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำข้อมูลความต้องการพัฒนามาสร้างเป็นชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเพื่อพัฒนามโนทัศน์ด้านการสอน

ด้านเนื้อหาสาระของสมรรถภาพการสอนที่ผู้วิจัยนำเสนอให้ครูประถมศึกษาในโรงเรียนก้นดาร์ ประเมินความต้องการนั้น ได้จากแนวดำเนินการของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และหลักสูตรอบรมเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528) ดังรายละเอียด

หลักสูตรอบรมเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2528) มุ่งพัฒนาความรู้ต่อครู 4 ประการคือ

1. ด้านการเตรียมการสอน
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตร
3. ด้านสื่อการเรียนการสอน
4. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ปี พ.ศ. 2533 หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้ปรับปรุงสาระบางส่วนเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบททางสังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี โดยมีแนวดำเนินการของหลักสูตรที่ควรปฏิบัติไว้ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์และสภาพท้องถิ่น โดยให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนในส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม
2. จัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ให้สอดคล้องกับความสนใจและสภาพชีวิตจริงของผู้เขียน และให้โอกาสเท่าเทียมกันในการพัฒนาตนเองตามความสามารถ
3. จัดการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์ หรือบูรณาการ ทั้งภายในกลุ่มประสบการณ์และระหว่างกลุ่มประสบการณ์ให้มากที่สุด
4. จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ และกระบวนการกลุ่ม
5. จัดการเรียนการสอนโดยให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงมากที่สุด และเน้นให้เกิดความคิดรวบยอดในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ
6. จัดให้มีการศึกษา ติดตามและแก้ไขข้อบกพร่องของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง
7. ให้สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนการสอน และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
8. ในการเสริมสร้างค่านิยมที่ระบุไว้ในจุดหมาย ต้องปลูกฝังค่านิยมที่เป็นพื้นฐาน เช่น ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน มีวินัย รับผิดชอบ ฯลฯ ควบคู่ไปด้วย
9. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปฏิบัติจริงของผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2532)

จากหลักสูตรอบรมเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูและแนวดำเนินการของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ดังกล่าวพบว่า เนื้อหาสาระที่ครูประถมศึกษาได้พัฒนานั้นไม่ครอบคลุมถึงครูที่อยู่ในท้องที่ทุรกันดารมากนัก กอปรกับแนวดำเนินการของหลักสูตรมุ่งเน้นให้ครูมีโอกาสในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นใช้เองและให้

อิสระแก่ครูในการนำวิทยากรท้องถิ่นมาใช้ในห้องเรียนมากขึ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการเสริมความรู้ให้แก่ครูประถมศึกษาในท้องถิ่นทรุกันดารได้มีโอกาสพัฒนาตนเองด้านการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวดำเนินการของหลักสูตรยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงอาศัยแนวดำเนินการของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และหลักสูตรอบรมเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา เป็นกรอบในการเลือกสาระความรู้ โดยเลือกสาระความรู้ที่สอดคล้องกับแนวดำเนินการของหลักสูตรดังกล่าวมากที่สุดและเป็นสาระความรู้ที่มีได้ระบุไว้ชัดเจนมากนั้ในหลักสูตรอบรมฯ ซึ่งสาระความรู้ที่ควรส่งเสริมให้กับครูประถมศึกษาในโรงเรียนกัันดารมี 5 ด้าน คือ

1. การจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน
2. การสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอนจากวัสดุที่ได้จากท้องถิ่นและวัสดุจากธรรมชาติ
3. การจัดกิจกรรมสร้างนิสัย
4. การจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนด้านบริการแนะแนว
5. การนำผลการประเมินการเรียนไปใช้

เมื่อครูประถมศึกษาในโรงเรียนกัันดารประเมินความต้องการในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนที่ผู้วิจัยนำเสนอแล้ว ผู้วิจัยนำสาระที่ครูประถมศึกษาในโรงเรียนกัันดารประเมินความต้องการในการพัฒนามากที่สุดด้านละ 3 ฉบับ เพื่อนำมาสร้างเป็นชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเพื่อพัฒนามโนทัศน์ด้านการสอนของครูประถมศึกษา โดยมุ่งหวังให้ครูใช้เป็นเอกสารเสริมความรู้เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง 2533 มากที่สุด และเป็นการเพิ่มพูนโอกาสให้ครูประถมศึกษาในโรงเรียนกัันดารสามารถพัฒนาสมรรถภาพการสอนให้ทัดเทียมกับครูประถมศึกษาในท้องถิ่นที่เจริญกว่าได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการของครูประถมศึกษาในโรงเรียนกัันดารต่อการพัฒนาตนเองด้านสมรรถภาพการสอน
2. เพื่อพัฒนาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเพื่อพัฒนามโนทัศน์ด้านการสอนของครูประถมศึกษาในโรงเรียนกัันดาร

สมมติฐานของการวิจัย

ครูที่ผ่านการพัฒนามโนทัศน์ด้านการสอนโดยการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองมีคะแนนทดสอบหลังการศึกษาสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนการศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะความต้องการของครูประถมศึกษาในโรงเรียนต้นตารต่อการพัฒนาตนเองด้านสมรรถภาพการสอนใน 5 ด้านต่อไปนี้
 - 1.1 การจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน
 - 1.2 การสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอนจากวัสดุที่ได้จากท้องถิ่นและวัสดุจากธรรมชาติ
 - 1.3 การจัดกิจกรรมสร้างนิสัย
 - 1.4 การจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนด้านบริการแนะแนว
 - 1.5 การนำผลการประเมินการเรียนไปใช้
2. การวัดประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเพื่อพัฒนามโนทัศน์ด้านการสอนของครูจะวัดเฉพาะความรู้เกี่ยวกับสมรรถภาพการสอน 5 ด้าน ตามสาระของชุดฝึกอบรมด้วยตนเองที่สร้างขึ้นทั้งหมด

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านสมรรถภาพการสอนของครูประถมศึกษาในโรงเรียนต้นตาร ถือว่าผู้ตอบแบบสอบถามตอบตามความเป็นจริง
2. ผู้วิจัยถือว่าครูผู้เข้ารับการอบรมโดยการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองมีความเต็มใจและตั้งใจศึกษาและปฏิบัติตามคำแนะนำในการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเองอย่างเคร่งครัด
3. เกณฑ์มาตรฐานประสิทธิภาพของชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ 80 : 80 ถือว่าชุดฝึกอบรมด้วยตนเองมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้ได้

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง หมายถึง เอกสารสิ่งพิมพ์ที่จัดทำเป็นรูปเล่มโดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมไว้อย่างเป็นระบบตามรูปแบบการสร้างชุดการเรียนด้วยตนเอง เพื่อให้ครูศึกษาและปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนการศึกษาด้วยตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งมีทั้งหมด 5 เล่ม โดยในแต่ละเล่มประกอบด้วยสาระสำคัญ 13 ขั้นตอน คือ 1) คำนำ 2) คำชี้แจงเกี่ยวกับ

และปฏิบัติกิจกรรมตามขั้นตอนการศึกษาด้วยตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งมีทั้งหมด 5 เล่ม โดยในแต่ละเล่มประกอบด้วยสาระสำคัญ 13 ขั้นตอน คือ 1) คำนำ 2) คำชี้แจงเกี่ยวกับความเป็นมาของชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง 3) สารบัญ 4) คำแนะนำในการใช้ชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง 5) แนวคิด 6) วัตถุประสงค์ 7) แบบทดสอบก่อนการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง 8) เฉลยคำตอบ 9) เนื้อหาสาระและกิจกรรม 10) สรุปบทเรียน 11) แบบทดสอบหลังการศึกษาชุดฝึกอบรมด้วยตนเอง 12) เฉลยคำตอบ 13) แหล่งอ้างอิง

มโนทัศน์ด้านการสอน หมายถึง สาระความรู้โดยสรุปเกี่ยวกับสาระและกิจกรรมการสอนที่มีประสิทธิภาพซึ่งเสนอไว้ในชุดฝึกอบรมด้วยตนเองทั้ง 5 เล่ม

สมรรถภาพการสอน หมายถึง ความรู้ของครูเกี่ยวกับการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน การสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอนจากวัสดุที่ได้จากท้องถิ่นและวัสดุจากธรรมชาติ การจัดกิจกรรมสร้างนิสัย การจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนด้านบริการแนะแนว และการนำผลการประเมินการเรียนไปใช้

การจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับวิธีสร้างบรรยากาศที่เร้าความสนใจใคร่รู้ใคร่เรียน การสร้างกำลังใจเพื่อให้เด็กใฝ่รู้ใฝ่เรียน และกลวิธีในการจัดห้องเรียนแบบแหล่งวิทยาการ

การสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอนจากวัสดุที่ได้จากท้องถิ่นและวัสดุจากธรรมชาติ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับหลักการสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอนจากวัสดุธรรมชาติ วัสดุเหลือใช้ และวัสดุที่ได้จากอุตสาหกรรมพื้นเมือง

การจัดกิจกรรมสร้างนิสัย หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับหลักการและกลวิธีในการจัดกิจกรรมสร้างนิสัยที่เน้นพัฒนาการทางสติปัญญา กลวิธีในการจัดกิจกรรมสร้างนิสัยที่เน้นความสนใจเกี่ยวกับอาชีพในท้องถิ่น และหลักการและกลวิธีในการจัดกิจกรรมสร้างนิสัยที่เน้นพัฒนาการทางสุขภาพกายและใจ

การจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนด้านบริการแนะแนว หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับกลวิธีในการให้คำปรึกษาเพื่อแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนของนักเรียน หลักและกระบวนการให้คำปรึกษาแก่นักเรียนประถมศึกษา และหลักและกลวิธีในการจัดบริการติดตามผลนักเรียน

การนำผลการประเมินการเรียนไปใช้ หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับหลักและวิธีนำผลการประเมินการเรียนไปใช้ในการแก้ไขข้อบกพร่องทางการเรียนของนักเรียน หลักและกลวิธี

ครูประถมศึกษา หมายถึง ครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนประถมศึกษาที่กัณฑ์การสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์ ปีการศึกษา 2532 - 2535 ตามประกาศของกระทรวงการคลัง ประจำปี พ.ศ. 2532 โดยมีลักษณะความกัณฑ์การตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

1. เป็นโรงเรียนที่อยู่ในพื้นที่ที่ไม่มีรถยนต์โดยสารไปมาตลอดปี
2. มีทางคมนาคมไม่สะดวก
3. อยู่ในเขตพื้นที่เสี่ยงภัยอันเนื่องมาจากการสู้รบตามแนวชายแดนไทย - กัมพูชา
4. อยู่ในพื้นที่ที่มีโรคภัยไข้เจ็บชุกชุม

ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) หมายถึง คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละของกลุ่มในการทำแบบฝึกหัดในชุดฝึกอบรมแต่ละเล่ม

ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) หมายถึง คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละของกลุ่มในการทำแบบทดสอบหลังการศึกษารุ่นฝึกอบรมแต่ละเล่ม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านสมรรถภาพการสอนของครูประถมศึกษาในโรงเรียนกัณฑ์การ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดบุรีรัมย์
2. ได้ชุดฝึกอบรมด้วยตนเองเพื่อพัฒนามโนทัศน์ด้านการสอนของครูประถมศึกษาในโรงเรียนกัณฑ์การในด้าน การจัดบรรยากาศในการเรียนการสอน การสร้างและการใช้สื่อการเรียนการสอนจากวัสดุที่ได้จากท้องถิ่นและวัสดุจากธรรมชาติ การจัดกิจกรรมสร้างนิสัยการจัดกิจกรรมสนับสนุนการเรียนการสอนด้านบริการแนะแนว และการนำผลการประเมินการเรียนไปใช้